

ACC. N.R. M. 13537: 1-11.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Landskap: Skåne Upptecknare: Clara Andersson, Lunnarp
 Härad: Ingelstad Berättare: " "
 Socken: Krönestad Berättarens yrke: lantbr. husvärd
 Uppteckningsår: 1955 Född år 1890 i Krönestad

Lilla jul och lille julafkon. s. 1-4.
 Yrklappar och jultomte. s. 5-11.

Lu F 47.
 " 48.

Leila Jul och Lilla Julafton

Nu man väskilt firat Leila jul och Lilla Julafton har endast en av dessa två firagårder varit anställda. I hemmet ifråga firades Lilla Julafton så att man blev och kvällen hade ant julstols förskott, grannar var klädd och man dansade kring och drack kaffe och sammakast julkakorna.

Omkring år 1925 infördes varden att gå Lucia. Man bjöd kaffe på sängen, sjöng Lucia sången. Lucia var då som nu vitklädd och hade ljuskrona på huvudet.

Någon år senare började firningarna i förskolan användas Luciafesten med Lucia sång. Samtidigt med Luciafirandet infördes varden att bjuda på Lusskakor till kaffe. Formen på den var också som den är för närvarande; men den var större.

! 47

ACC. N:R M. 13537:2

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Synnerligen var en modig, utan lag
stata.

Ena huset, antalet är som redan är,
1909 varit Lucia. Hon var då på plats hos
kyrkan i Althin, Glenningebra. Lucia kro-
nan var av bexham och varit virad, och
hon var klädd i vitt nämligen. och bjöd
på kaffe med luschkatter. Fru Althin var
adlig och var varit hordam hos dea min
Lofia. Gåla till hon också Lofia.

Intogligen var hon tagit bruket med Lucia
med sig från Stockholm.

Hon antog ändå redan gamla tider
och julen tog slut. Knutsdagen. Hon lexa-
kade säga: "I dag är det Knut och morgon
är det Felix, då är julen slut." "Knut
koi julen ut" var också en allmänt tal-
sån. Hon var som fortbord till v början

ACC. N:R M. 13537:3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

på 1900-talet var en springa kring i
gårdarna och kasta en "träknuda" inom
dörren varpå man snabbt försvann. De
gälesst för någon av gårdsfolket som var
kvick att springa efter "kastaren", så konam
en i stugan och bjuda något dryg av trakt-
king så konam. Det ansågs som en hederssak
att kunna ta fast konam. Sedan märkte någon
av husets folk fortast möjligt springa till
nästa gård och kasta träknudan in. Och så
fortsatta ceremonien från gård till gård.

Senare blev Knutdagen en obligatoris-
ka dagen för julgransplantering.

I denna trakt har inte kyrkost-
mässan firats på något särskilt sätt.

Man brukade säga om "kyrkostmässa-knuda".
Så med monstret man en sträckt svärter
med snöfall och låga bäver och snöstorm.

ACC. N:R M. 13537: 4.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Sådan väder inleddes ofta under
kyndelsmånaden.

Utryckt Benraskesänder, så, såvitt
jag kunnat utröna, inte förskannat
i denna trakter.

4

Julkappar och Julmiddag

Så långt tillbaka jag kan minnas
har vi i min förelärdhet ordlat ut jul-
klappar, och denna ord har blivit tradition
i min egen hem. I min förelärdhet sam-
lades vi julafton i matrummet. Så såg
vi barn i spänd förväntan. Inte nog med
att vi fick klappar av mor och far, utan
även kyrkostyrelsen och hans fru hade personligen
och överlämnade julklappar till oss barn,
och mor och far fick en stor korg äppel.
För annars på den tiden prästlönkostäcker
och prästens kostad utgjorde en stor lätelse
i den stora kringbyggda gård, just intill
vår kostad. Lite senare på kvällen kom en
av tjänstarna med hos prästen med julklappar
till oss barn. Han kom alltid köpsvaren.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Luf 48

Av beuer fick vi mycket kakor och
jultidningar. Särskilt minns jag "julaquabbas"
av vriden som var mycket goda, små kakor
samt även en slag små renska vörtbröd
som vi också var förtjusta i. Bland de jult.
klappar vi också ännu lapp från av kyrkostu-
rus minns jag framför andra en guldmiddel.
gäva, på vars framsida en yppad och rättsa
var utslagen i guldet. Tyvärr tappade jag
den fina sak några år senare och lyckades
aldrig få igen den. Av mor o. far fick
vi ibland kläder, men även baksaker och
böcker. Särskilt minns jag en fotografial-
bum med mässing beslag samt en älgägg
av tidningen "Darmus vän", inbunden.

Men för vår del var julkalendern utslagen
inte slut med julafton. Vi kom med
spänning och fram emot annandag jul, då

ACC. N:R M. 13537:7.

Vad man har från Nalund kom på besök och
klade ut julklappar till oss barn. De hade
manufakturaffär i Nalund, och oftast var det
en och annan sak från affären vi fick.

Någon särskild ceremoni vid jul-
klapputdelningen fanns inte i min föräldra-
hus, och inte heller här i skolan. Man hade
gävarna inlagda i paket med mattsäckarna närmast
skrivit på paketet. Paket med julklappsreor
var inte heller färdiga till julen förrän år 1915.
Vid samma tid började jultaleten gå in
ett stycke till ut klapparna.

En i min mors hus (på 1870-talet)
brutade man på julklappar. Det var alltid
nyttiga saker, stumpor, förtäringar och dylikt.

Ena husets ämtalar är nu
nu år 1909 hade plats hos kyrkans Althin.
Genomgående fanns det alltid en på

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

3

julkalppopakken. Klappaen var saulat i en
stor mangskong som stod i matsalen där
man saulades vid julkalpputdelningen.

Kyrkostuen hade gjorts mycket vacker.
På minns särskilt en kinn på kyrkostu-
frens park. Fren var radlig och hade varit
hordare hos drömming Sofia. Gåva blev han och
Sofia. Varsen lyder: "I Stockholm kyrkva-
r nu på nästan åt Sofia, för nu är hon
ej radlig utan blir Althin."

När man är det mycket allmänt
och förkannelse var i de första kven är Tane-
ten klar ut julkalpparna. För Tane man
och julkalppen och goarise, och på julkalpen
satt man ut en fat geat till honom på
förstugetrappan. Första bilden av en Tane-
te såg jag i julkalpparna "Julkalpen" som
alltid hade en Tante på västgörsidan.

^{Rum}
Ibland hörd lauten på städ, ibland
gick han på skidor. Han var gammal, klädd
i topplura och skinnmössa, skinnfodrad
rock, träskor, ibland hörd han korta byxor
och skinnband knutna i kossor. Ofta hade
han smålutar i sin sälskap.

Inden med julbock har inte varit
allmän här. På skåbarnens julfest har
man dock, sedan år 1929 haft en julbocks-
par, en flicka och en pojke, som står ut
gullpösar under det man bakt den s.k. jul-
bockshken. Julbocksparet har varit klädda i
teuggjorda masker, skinnmössor, samt kappa
resp. kavaj med skinnkepp.

Bruket att gå julspäke är gam-
malt här på orten och var fortlevt ända
in till år 1930. Insetningsflor var julspäks
kvällen. Späkena var utklädda i gamla

kläder som såg lite tokeja ut. De bar
med sig knuten och hade ofta en krake
stäckäpp. Och så var de svåtar i ansik-
tet och hade ibland lösshagg. Spåkena för-
väntade hösten så att man inte skulle
känna igen dem. De pratade historier
och spöken. De skulle alltid bjudas på
traktning av något slag. Burets folk
gjorde många försök att de maskera spä-
kena, plaka av dem skägget o. o. v. så
att man skulle kunna se vem det var
som gick spöke. Men spåkena var i regel
påpassliga och mycket många av dem levde
sin anonymitet. Och när spåkena
sade sin väg var det långa överlägg.
omgående sin familj och gissningar om
vilken ort kunde vara. I regel var det
två eller tre personer som i sällskap gick

jula spåke. Sedan sedan min morföräldrar
och farföräldras tid har det varit vanligt
med jula spåken här i trakten, och förmod-
ligen ännu längre tillbaka i tiden.

I slutet på 1800-talet omkring 1890
var bruket med julkort mycket utbrett
här och där sedan dess fortsatt. Ofta köpte
man korten från Åhlen & Holm som hade
billiga kort. Omkring sekelskiftet och några
år in på 1900-talet hade det ju också
blivit en fullständig vurm att skriva
vykort. Efter 1910 upphörde detta bruk,
men julkortsskrivandet håller i sig.